לפתוח ראשון. נקריאת התורה שקורא ראשון: **ולברך ראשון.** ברכת המזון שהוא קודם לכל אדם: **וליטול מנה יפה ראשון.** אם נא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישראל ממנו שני חלקים שוים וכהן בורר אי זו מהן שירצה: **והלך זו אחרונה.** שעודת המלך כשהולך ממקום למקום. אחרונה בלשון יון שעודה. לשון אחר שותפות שיש לו למלך בבהמות דאחרונה לשון שותפות מדכתיב (במדבר כא) כי אחרון גבול מואב בין מואב ובין האמורי: **עבדא דנורא אגא.** עבד לאיש שהוא כהן לעובדי האש שעבדיו פטורים מכרגא. ולא הוי כמודה בעבודת כוכבים דמוכחא מילתא דלא אמר הכי אלא לאפטורי מכרגא. וכי קאמר צורבא מרבנן רבותא קאמר דאפילו צורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי דהן פטורים לעבודת כוכבים והוא לבו לשמים כדכתיב[ה] ה' אלהיך אש אוכלה הוא: **אכא.** יער: **זכיה לבי נורא.** מכרו לעובדי האש שמליתין את האור בבית עבודת כוכבים שלהן: **רוב עליס להפקה ניתנו.** ואינו כמוכרו לעבוד עבודת כוכבים דהא איכא למימר אי הכי אלא דאיכא למימר: **מתני' עד הקליר עד שיתחילו העם לקצור קליר חטים.** דהא הוא דמשיב להו לאינשי וקרו ליה קליר סתם: **הכל לפי מקום נדרו.** כלומר משמע בכל מקום מיקרי קליר קליר חטים אבל אם במקום נדרו הורגלו לקרות לקליר שעורים קליר סתם הכל לפי מקום נדרו. וכן נמי אם היה בהר בהר אף בזה הולכין אחר מקום נדרו שאם היה בהר הולכין אחר זמן קליר של הר שאע"פ שאחר כן ירד לבקעה והגיע קליר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קליר של הר אסור עד שיגיע קליר של הר וכדאיתא בגמרא: **עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה שניה.** ג' זמנים הן של גשמים וכל זמן קרי רביעה על שם שהגשמים רובצים על הארץ. וקתני דמתסר עד שתרד רביעה שניה משום דסתמא שניה משמע שאינה מקדמת כל כך כרביעה ראשונה ולא מאחרת כל כך כשלישית. מיהו לא בעי עד שתעבור אפילו כי אמר עד שיהו הגשמים משום שאין זמנן קבוע: **עד שיגיע זמנה של רביעה.** אע"פ שלא ירדה עדיין דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע שהרי לפעמים מאחרת לירד אמרינן דבזמן ירידתה חל נדרו ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני: **עד שילא ניסן כולו.** דעד ניסן רגילין גשמים לירד: **גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים.** כלומר כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד ואי בעי כשהגיע דווקא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה: ומקשו הכא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק עד הגשם ירידה ממש כי היכי דמשמע ליה עד הגשמים. ונראה בעיני דהייטו טעמא דמדינא עד שיגיע משמע דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע לא ממית נפשיה לספיקא למיתסר ביה ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע הכא נמי כל שאין להתחלתו זמן קבוע שלפעמים מאחר הרבה בגשמים לא ממית נפשיה לספיקא ועד שיגיע זמן קאמר. ורא"י לדבר מדאמצעיא לן בירושלמי [פ"ח ה"ג] קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין עד שיהא משתה בני אי הוי כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע ובודאי דהכי איבעיא לן מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן לא מסיק אדעתיה שידחה אותו הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש וכל שדחה אותו לאחר מכן אסור עד שיהא או דילמא דכיון שידע היה שיכול לדחותו לא ממית נפשיה לספיקא הילכך אע"ג דאחר עד שיהא עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר הילכך גשמים שאין לירידתן זמן ידוע מדינא כי אמר עד הגשם עד שיגיע זמן קאמר ובהא אפילו רבנן מודו. מיהו בעד הגשמים הוא דפליגי דכיון דסגי ליה למימר עד הגשם ואמר עד הגשמים

לפתוח ראשון. לקרות בספר תורה: **ולברך ראשון.** בברכת המוציא: **וליטול מנה יפה ראשון.** בברכת המזון: **והלך זו אחרונה.** כשמחלק עם אחיו הכהנים[ה] בלחם הפנים (ו): **מנדה בלו והלך וגו'.** מקרא הוא בספר עזרא: **לא יהיבנא אכרגא.** איני רוצה ליתן מס בשביל שאני חכם: **עבדא דנורא.** עבד של עבודת כוכבים פלונית אני ואיני רוצה ליתן מס. גורא שם עבודת כוכבים: **אכא.** יער: **לפי עור.** דאיניהו קא עבדי מינה צורך עבודת כוכבים: **להסקה ניתנו.** וכמוכר להסקה דמי ולא לעבודת כוכבים: **מתני' אמר קונם שאיני עושה עד הקליר.** עד שיתחילו לקצור חטין קאמר ולא קליר שעוריס וקליר שעוריס הוי מוקדם: **אם היה בהר.** בשעת הנדר אע"פ שירד בבקעה אסור עד שיתחילו לקצור בהר: **אמר קונם שאיני עושה עד הגשמים.** או שאמר שאיני עושה עד שיהו גשמים אסור עד שתרד רביעה שניה דגשמים משמע שניה: **רביעה שניה.** מפרש בגמרא: **עד שיגיע זמנה של רביעה.** אע"פ שלא ירדה כיון שהגיע זמנה מותר: **אמר קונם שאיני עושה עד שיפסקו גשמים אסור עד שילא ניסן כולו דברי ר' מאיר.** רבי מאיר לטעמיה דאמר במסכת תענית בפ"ק[ו] עד מתי שואלין את הגשמים ר"מ אומר עד שילא ניסן רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח ומו לא: **גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים.** דמר סבר עד זמנה ומר סבר עד שתרד: **אבל אם אמר עד הגשם.** דברי הכל עד זמן גשמים של רביעה ראשונה קאמר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה (ב[ו])(עד שיגיע זמנה כו') דגשם חדא רביעה משמע: הכבירה

לפתוח ראשון. בקריאת התורה שקורא ראשון. **ולברך ראשון.** ברכת המזון שהוא קודם לכל אדם: **וליטול מנה יפה ראשון.** אם נא לחלוק דבר עם ישראל עושה ישראל ממנו שני חלקים שוים וכהן בורר אי זו מהן שירצה: **והלך זו אחרונה.** שעודת המלך כשהולך ממקום למקום. אחרונה בלשון יון שעודה. לשון אחר שותפות שיש לו למלך בבהמות דאחרונה לשון שותפות מדכתיב (במדבר כא) כי אחרון גבול מואב בין מואב ובין האמורי: **עבדא דנורא אגא.** עבד לאיש שהוא כהן לעובדי האש שעבדיו פטורים מכרגא. ולא הוי כמודה בעבודת כוכבים דמוכחא מילתא דלא אמר הכי אלא לאפטורי מכרגא. וכי קאמר צורבא מרבנן רבותא קאמר דאפילו צורבא מרבנן שרי ליה למימר הכי דהן פטורים לעבודת כוכבים והוא לבו לשמים כדכתיב[ה] ה' אלהיך אש אוכלה הוא: **אכא.** יער: **זכיה לבי נורא.** מכרו לעובדי האש שמליתין את האור בבית עבודת כוכבים שלהן: **רוב עליס להפקה ניתנו.** ואינו כמוכרו לעבוד עבודת כוכבים דהא איכא למימר אי הכי אלא דאיכא למימר: **מתני' עד הקליר עד שיתחילו העם לקצור קליר חטים.** דהא הוא דמשיב להו לאינשי וקרו ליה קליר סתם: **הכל לפי מקום נדרו.** כלומר משמע בכל מקום מיקרי קליר קליר חטים אבל אם במקום נדרו הורגלו לקרות לקליר שעורים קליר סתם הכל לפי מקום נדרו. וכן נמי אם היה בהר בהר אף בזה הולכין אחר מקום נדרו שאם היה בהר הולכין אחר זמן קליר של הר שאע"פ שלא ירד לבקעה והגיע קליר של בקעה כיון שעדיין לא הגיע קליר של הר אסור עד שיגיע קליר של הר וכדאיתא בגמרא: **עד הגשמים עד שיהו הגשמים עד שתרד רביעה שניה.** ג' זמנים הן של גשמים וכל זמן קרי רביעה על שם שהגשמים רובצים על הארץ. וקתני דמתסר עד שתרד רביעה שניה משום דסתמא שניה משמע שאינה מקדמת כל כך כרביעה ראשונה ולא מאחרת כל כך כשלישית. מיהו לא בעי עד שתעבור אפילו כי אמר עד שיהו הגשמים משום שאין זמנן קבוע: **עד שיגיע זמנה של רביעה.** אע"פ שלא ירדה עדיין דסבירא ליה דכיון דאין לירידתה זמן קבוע שהרי לפעמים מאחרת לירד אמרינן דבזמן ירידתה חל נדרו ולא בירידתה ממש. כך נראה בעיני: **עד שילא ניסן כולו.** דעד ניסן רגילין גשמים לירד: **גמ' מחלוקת דאמר עד הגשמים.** כלומר כי פליגי ת"ק ורשב"ג אי בעי עד שתרד ואי בעי כשהגיע דווקא דאמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם אפילו ת"ק מודה דעד זמן גשמים קאמר ולא מתסר אלא עד שיגיע זמן רביעה שניה: ומקשו הכא אמאי לא משמע ליה נמי לת"ק עד הגשם ירידה ממש כי היכי דמשמע ליה עד הגשמים. ונראה בעיני דהייטו טעמא דמדינא עד שיגיע משמע דכי היכי דאמרינן דכל שאין זמנו קבוע כלומר שאין להמשכתו זמן קבוע לא ממית נפשיה לספיקא למיתסר ביה ומשום הכי אינו אסור אלא עד שיגיע הכא נמי כל שאין להתחלתו זמן קבוע שלפעמים מאחר הרבה בגשמים לא ממית נפשיה לספיקא ועד שיגיע זמן קאמר. ורא"י לדבר מדאמצעיא לן בירושלמי [פ"ח ה"ג] קבע זמן למשתה בנו ואמר קונם יין עד שיהא משתה בני אי הוי כמי שזמנו קבוע או מאחר שיכול לדחותו ולעשותו לאחר זמן כמי שאין זמנו קבוע ובודאי דהכי איבעיא לן מי אמרינן דכיון דקבע לו זמן לא מסיק אדעתיה שידחה אותו הלכך אסר נפשיה עד שיהא ממש וכל שדחה אותו לאחר מכן אסור עד שיהא או דילמא דכיון שידע היה שיכול לדחותו לא ממית נפשיה לספיקא הילכך אע"ג דאחר עד שיהא עד שיגיע זמן שקבע לו קאמר ולא עד שיהא ממש. ומכאן אתה למד דכל שאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר הילכך גשמים שאין לירידתן זמן ידוע מדינא כי אמר עד הגשם עד שיגיע זמן קאמר ובהא אפילו רבנן מודו. מיהו בעד הגשמים הוא דפליגי דכיון דסגי ליה למימר עד הגשם ואמר עד הגשמים

מיתיבי

ו) אלפתוח ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה ראשון ב) אמר רבא שרי ליה לצורבא מרבנן למימר ב) לא יהיבנא אכרגא דכתיב 1) מנדה בלו והלך לא שליט למימרא עליהון וא"ר יהודה מנדה זו מנת המלך בלו זו כסף גולגלתא והלך זו ארנונא ואמר רבא ג) שרי ליה לצורבא מרבנן למימר עבדא דנורא אנא לא יהיבנא אכרגא מ"ט לאברוחי אריא מיניה קאמר רב אשי הוה ליה ההוא אבא זבניה לבי נורא א"ל רבינא לרב אשי האיכא 2) לפני עור לא תתן מכשול א"ל ד) רוב עצים להסקה ניתנו: **מתני'** ה) עד הקציר עד שיתחיל העם לקצור קציר חטין אבל לא קציר שעורין הכל לפי מקום נדרו אם היה בהר בהר ואם היה בבקעה בבקעה ו) עד הגשמים עד שיהו הגשמים ז) עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה עד שיפסקו גשמים עד שילא ניסן כולו דברי ר' מאיר. רבי מאיר לטעמיה דאמר במסכת תענית בפ"ק[ו] עד מתי שואלין את הגשמים ר"מ אומר עד שילא ניסן רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח: **גמ'** ח) הנודר עד הקיץ בגליל וירד לעמקים אע"פ שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל: עד הגשמים עד שיהו גשמים עד שתרד רביעה שניה רשב"ג אומר וכו': אמר ר' זירא מחלוקת דאמר עד הגשמים ט) אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר

מיתיבי

ו) [עיין תוספות תולין פז. סד"ה ותיובתא], כ) ב"ב ח., ג) תענית ו:, ד) [תוספתא פ"ד], ה) [עי' תוס' שלמה], ו) [דף ה.], ז) רש"ל פ"ז, ח) [דברים ד], ט) בפ"ל טופ: פסולים, י) מתני' לקמן סג., כ) לקמן סג: עד סוף המסכת.

תורה אור השלם

1. ולבם מהודעין די כל בהנייא ולויא זמריא תרעיא ותניניא ופלחי בית אלהא דנה מנדה בלו והלך לא שליט למרמא עליהם:
עזרא ז כד
2. לא תקלל חרש ולפני עור לא תתן מכשל ויראת מאלהיך אני יי:
ויקרא יט יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וליטול וכו' הפנים הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה לא יהיבנא וכו' מכס הס"ד ואח"כ מ"ה מנדה בלו וכו' עזרא הס"ד ואח"כ מ"ה בעבדא: (ב) ד"ה אבל אם אמר וכו' ולמר כדאית ליה דגשם חדא רביעה משמע דעד שיגיע זמנה כו' הס"ד:

פירוש הרא"ש

לפתוח ראשון. לטיות לאש המדברים בכל קנון עם לדבר ולברוח מחלה: ולברך ראשון. בתורה וברכת המזון וכשיושב בסעודה יניחו לו מנה יפה מחלה: מנדה בלו והלך. טורם מלך פרס לזה שלא יטאלו מס לאנשי כנסת הגדולה וכיון שמן הדין פטור שרי ליה למימר כדי שלא יגזלו ממנו: מנת המלך. קלוב על הקרקעות: זו ארנונא. עשור בהמות: עבדא דנורא אנא. עבודת כוכבים שעובדים לאש: לצורבא דרבנן. דלא מיחיגן שמא יתפקר לגזול יותר המירו לו לומר שהוא עבד של המשרתים העובדים עבודת כוכבים: הוה ליה אבא. יער: לפני עור לא תתן מכשול. דעובדי כוכבים מלוויים על עבודת כוכבים ושמא יעשו ממנה צלמים וגויי עבודת כוכבים: רוב עצים להסקה ניתנו. וכיון דאיכא למתלי שקנו לדבר איתר מגיגן והכי אמרינן

מוסף רש"י

לפתוח ראשון. בכל דבר כבוד, בין בתורה בין בישיבה הוא ידבר בראש (גיטין נט:) לקרות בס"ת (מו"ק כח:). ולברך ראשון. בסעודה (גיטין נט:) ברכת המזון (מו"ק כח:) בזמון (הוריות יב:). וליטול מנה יפה ראשון. אם בא לחלוק עם ישראל בכל דבר, לאחר שיחלקו בשוה אומר לו בורר ונוטל אחד מהם (גיטין נט:). מנדה בלו והלך. לדיוש זה את פחת עבר הנהר על אנשי כנסת הגדולה (ב"ב ח:). מנת המלך. מנגת מסים שהן מוטלין תמיד על בני המדינה (שם). ארנונא. עשורי בהמות ובהמות מדי שנה בשנה (שם). עד הגשמים. דאמר קונם אם אהנה מדבר זה עד הגשמים (תענית ו:). עד שתרד רביעה שניה. בגדרים הולכין אחר לשון בני אדם ואין קורין גשמים לראשונה עד שתרד שניה, שמכלן ואילך מקולקלות הדרכים ומתאוות מפני הגשמים, ל"א עד הגשמים משמע מרי דהייטו רביעה שניה (שם). עד הגשם. דגשם לא משמע אלא חדא רביעה, ולדברי הכל כשהגיע זמנה של רביעה ראשונה מותר (ראמ"ה בשחוט).

ממסכת ע"ז: **מתני' עד הגשמים עד שיהיו גשמים.** בתחה לשון שאמר מותר כיון שהתחילו הגשמים לירד כרביעה שניה לפי שאין זמן קבוע למשך ירידתן ורשב"ג מיקל בפי ואמר עד זמן רביעה אע"פ שלא ירדו גשמים וגמרא מפרש זמנן: **יעד ר"ח אדר אדר הראשון.** עד סוף אדר אדר הראשון. ובפיה לשון שאמר לעולם נקרא הראשון אדר אחר אם סתם: **כאינו אסור אלא עד ל"ל פסח.** שלא מתכוין לאסור עצמו בד' כוסות כיון שכל העולם שותין יין והא דאמרי' לעיל עד שיהא אסור עד שילא הייטו בשאר דברים חוץ מיין: וכן בשר בערב יום כפור רגילין לאכול דאמרינן (ברכות ח:) כל האוכל ושותה בע' בו מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תעניה ועשירי ותנן במסכת תולין (דף פג.) וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגלל וכן שוס בע"ש בתקנת עזרא (ב"ק פב.): וזהו בבורי. שאפרנס בני מצלי: **ר"מ אומר:** לעיל פירשתי דר"מ מודה ברישא: **את בת אחותו.** שהיא בת גילו: **שלא נתכוון זה אלא לשם אבילה ושתיה.** ומיהו גם בתחילה ושתיה מותר כיון שלא הוציאם מפיו ובנדר בעינן שיוציא בשפתיו כדכתיב כל היוצא מפיו יעשה ולא דמי לריבא דאיסורא בכלל הנאות אחיה: **גמ' אסור עד שיגיע הקיץ בגליל.** דנתר מקום נדרו אזלינן ומתפרנס דה"ה לקולא: **מחלוקת עד הגשמים.** דת"ק בעי ירידה של רביעה שניה ורשב"ג סבר זמן רביעה שניה דגשמים משמע בת"ק ירידת גשמים וגם משמע לשון רבים ומיעוט רבים שניה: **אבל עד הגשם.** לשון זמן גשם וגם משמע לשון זמן רביעה ראשונה:

תוספות

הנודר עד הקציר. ובמקומו יש קליר חטים וקליר שעורים עד שיתחיל קליר חטין דקליר המיוחד קאמר: הכל לפי מקום נדרו. כלומר מה שאמרנו קליר חטין הייטו במקום שיש קליר חטין אבל אם אין במקומו אלא קליר שעורין [שעורין] קאמר ולא תלינן בקליר חטין דעלמא וגם לענין זה אזלינן אחר מקום נדרו שאם היה בהר קליר הר קאמר וכי נמי מטו קליר דבקעה אינו אסור עד קליר דהר: עד הגשמים שיהו גשמים כילד עד שירד רביעה שניה. דבת"י לא היו יורדין גשמים כ"א ג' פעמים וקורין להם רביעות: רש"ג אומר עד שיגיע זמנה של רביעה שניה. כי נמי לא ירדה ובגמ' מפרש אימתי זמנה: עד שילא ניסן כו'. דעד ניסן זמן ירידת גשמים: עבדא דנורא אגא. כלומר שהוא משועבד לכהנים של אותה עבודת כוכבים שעבדיהם פטורין מן המכס ואינו נראה כמודה להם שהדבר ידוע [דליפטור] ממס [אמר מקום נדרו. כלומר מה שאמרנו קליר חטין הייטו במקום שיש קליר חטין אבל אם אין במקומו אלא קליר שעורין דאיכא למתלי בהיתיר] תלינן מכאן יש ללמוד שאסור להלות מעות לנודר בנין עבודת כוכבים או לנודר מכשיוייה כ"ש למכור להם משמען ודברי תוספות כגון בגיעים מחתות וספרים ט) והמוציא יצליח: אינו אסור עד שיגיע הקיץ בגליל. במקום שנדר: מחלוקת דאמר עד הגשמים. [בהא דאמרינן עד] רביעה שניה נדר למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה או עד שתרד או עד הזמן אבל אמר עד הגשם עד זמן קאמר פירוש רביעה ראשונה:

ט) [עיין תוספות תולין פז. סד"ה ותיובתא], כ) ב"ב ח., ג) תענית ו:, ד) [תוספתא פ"ד], ה) [עי' תוס' שלמה], ו) [דף ה.], ז) רש"ל פ"ז, ח) [דברים ד], ט) בפ"ל טופ: פסולים, י) מתני' לקמן סג., כ) לקמן סג: עד סוף המסכת.

מיתיבי [1]איזוהי זמנה של רביעה הבכירה בג' בינונית בשבעה אפילה בעשרים ושלשה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה רבי יוסי אומר [2]בשבעה עשר ובעשרים ושלשה ובחודש כסליו וכן היה ר' יוסי אומר אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו ואמרינן עלה בשלמא רביעה ראשונה לישאל שלישית להתענות אלא שניה למאי ואמר רבי זירא לנודר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא [3]רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה כמאן כרבי יוסי [4]ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני'** [5]קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה [6]עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר [7]הראשון: **גמ'** אלמא סתמא דאדר דקאמר ראשון הוא לימא מתני' רבי יהודה היא דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר [8]אדר הראשון כותב סתם אדר שני כותב תיניין אמר אביי אפילו תימא ר"מ [9]הא דידע דמעברא שתא הא דלא ידע

והתניא

הגשמים סביבה להו לרבנן דלטפויי קתני ורשב"ג סבירא לי' דאפי' בכי הא מוקמינן ליה אדיניה דלא דייקי אינשי בין גשם לגשמים. וכי תימא מי בשאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר וכדכתיבנא כי אמר עד הקליר אמאי מיתסר עד שיתחילו העם לקצור הוה לן למימר עד שיגיע זמן הקליר אע"פ שאין קוצרין עדיין דהא כי היכי דאין להמשכתו זמן קבוע ה"נ אין קבע להתחלתו והוה ליה כעד הגשם לאו קושיא היא דבגשם משום דידעינן זמנה של רביעה וכדתניא בסמוך אזלינן בתריה אבל קליר לא ידעינן זמניה שהכל הוא לפי המרלות שיש מבכרות ויש מאחרות הילכך כיון דלא ידעינן זמנה על כרחין אית לן למיזל אחר קליר ממש. כנ"ל: **מיתיבי וכו' בכירה לאשונה בשלשה בו.** במרחשון: **אפילה.** אחרונה: **אין היחידים מתענין.** תלמידי חכמים המתענין ומתפללין על הגשמים כדתנן בפ"ק דתענית (ד' י.) התחילו היחידים מתענין: **לשאול.** ותן טו"מ בברכת השנים: **להתענות.** אם לא ירדו: **לנודר:** שאם נדר עד הגשמים אסור עד רביעה שניה דסתם גשמים רביעה שניה משמע שאין מקדמת ולא מאחרת: **כמאן אזלא הא דתניא רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה להם רביעה לאשונה ושניה כמאן כר' יוסי.** דאמר בי"ז ובכ"ג דאילו לר"מ ליכא ז' ימים בין לאשונה לשניה ואילו לר' יהודה איכא טפי. ורשב"ג לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי לא קפידנא בנודר בירידת גשמים כלל אלא בזמנן אלא לדידכו נהי דקפדיתו בירידה ממש אודו לי מיהת דאע"פ שהתחלת ירידתן היתה מתחלת רביעה לאשונה ולא פסקו אפי' הכי אודו לי דכיון שנמשכו עד רביעה שניה תורת רביעה שניה עליהן ושלים ליה זמן נדריה. וקס"ד דנודר עד הגשם עסקי' דהכי הוה אורחייהו דאינשי ואם איתא לדר' זירא דאמר דנעד הגשם כולהו מודו דעד שיגיע זמן קאמר היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מיהת ומאי אריא אפי' לא ירדו כלל כיון דכי נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא שלים נדריה. ומתרלינן ההוא דאמר עד הגשמים כלומר אי אמר עד הגשם אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בגמרא זו. אבל אחריס פירשו דמעיקרא ר' זירא ה"ק מחלוקת כלומר כי אלפיגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה לאשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כאילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה לאשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם לשנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה.** כגר כתבתי למעלה [ס: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה שנים עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום ליום אלו דבריו ז"ל. ואינן נראין לי דודאי עיקר חדושיה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר שלשה עשר חדש ואם אמרת דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למסתם ולמפסק דייניה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא באורחא דמיקמת. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין שלשה עשר חדש ואחיא מתניתין דפרק השואל בפשטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה ההיא דערכין לאו דאיה היא כלל שאילו היה תנאי בין מוכר לנוקח בשנה מעוברת לומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ונוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן א' פסקה לכל הנוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והכי אתה רואה ברים פרקין דאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור וכל שכן התורה אלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר הכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני תוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברש מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דגזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכו': עד

הבכירה בג'. במרחשון: **כרשם חדש כסליו.** הוי רביעה אחרונה: **לשאול.** להתפלל על הגשמים: **להתענות.** לגזור תענית אם לא ירדו: **ואמר ר' זירא לנודר.** דהנודר [6] בין עד הגשם בין עד הגשמים אסור עד זמן רביעה שניה ומשמע בין שאמר עד הגשם בין דאמר עד הגשמים: **ואמרינן עלה כמאן אזלא וכו' כמאן כרבי יוסי.** דמיום י"ז עד יום כ"ג הוו שבעה ימים דאי ר' מאיר לא הוו אלא ה' ימים. אלמא דאפי' רבן [3] גמליאל דמקיל הכא גבי נדרים דאמר עד שיגיע זמנה של רביעה אע"פ שעדיין לא ירדה סבירא ליה אתה מונה לאשונה ושניה ולא לאשונה בלבד לא שנא דאמר עד הגשם לא שנא דאמר עד הגשמים וקשיא לר' זירא: **אמר לך ר' זירא האי דאמר שניה לנודר היינו דאמר עד הגשמים.** וגשמים תרתי משמע אבל אמר עד הגשם לעולם אימא לך עד זמן גשמים שהיא רביעה לאשונה קאמר ולא שניה: **מתני' אמר שאיני טועם עד ראש חדש אדר.** סתם אין אסור אלא עד ראש חדש אדר הראשון: **גמ'** מדקתני מתני' אינו אסור אלא עד אדר הראשון אלמא דכל היכא דקאמר עד אדר סתמא אדר הראשון משמע ולא שני: **דתניא.** הרולה לכתוב בשטר אדר הראשון כותב בהדיא אדר הראשון אבל אם רולה לכתוב אדר השני כותב סתם דברי ר"מ דסתם אדר השני משמע ולא הראשון: **אדר השני כותב.** בהדיא אדר השני דבסתם אדר הראשון הוא: **אפילו תימא.** מתניתין ר"מ ומתני' כגון דלא ידע דמיעברא שתא הילכך כי אמר סתם אדר הראשון משמע ולא השני שלא נתכוין אלא לאדר הסמוך לשבט וברייתא דקתני אדר השני כותב סתם כגון דידע דמיעברא שתא וכי אמר אדר סתם משמע אדר השני: והתניא

הגשם עסקי' דהכי הוה אורחייהו דאינשי ואם איתא לדר' זירא דאמר דנעד הגשם כולהו מודו דעד שיגיע זמן קאמר היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מיהת ומאי אריא אפי' לא ירדו כלל כיון דכי נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא שלים נדריה. ומתרלינן ההוא דאמר עד הגשמים כלומר אי אמר עד הגשם אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בגמרא זו. אבל אחריס פירשו דמעיקרא ר' זירא ה"ק מחלוקת כלומר כי אלפיגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה לאשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כאילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה לאשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם לשנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה.** כגר כתבתי למעלה [ס: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בערי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה שנים עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום ליום אלו דבריו ז"ל. ואינן נראין לי דודאי עיקר חדושיה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר שלשה עשר חדש ואם אמרת דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למסתם ולמפסק דייניה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא באורחא דמיקמת. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין שלשה עשר חדש ואחיא מתניתין דפרק השואל בפשטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה ההיא דערכין לאו דאיה היא כלל שאילו היה תנאי בין מוכר לנוקח בשנה מעוברת לומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ונוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן א' פסקה לכל הנוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והכי אתה רואה ברים פרקין דאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור וכל שכן התורה אלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר הכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני תוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי ברש מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דגזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכו': עד

הא דידע דמעברא. כשהוא יודע שהיא מעוברת סתם אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור השנה הילכך כותבין אדר סתם ומתני' בשלא ידע בעבורה:

מסורת הש"ס

1) [תוספתא תענית פ"א] תענית ו. ע"ב, 2) [תוספתא שם תענית שם ע"ב], ג) ס"א שני, ד) [תוספתא מגילה פ"ג].

הגהות הב"ח

(6) רש"י ד"ה ואמר ר' זירא לנודר דנודר אסור עד זמן כל"ל ותיבות בין עד הגשם בין עד הגשמים נמחק: (3) ד"ה ואמרינן וכו' לאפי' רשב"ג דמיקל המל:

מוסף רש"י

הבכירה. לאשונה, ולקמן מפרש למאי אלכתא ניעבו, יולה יש בו ג' זמני גשמים (תענית ו.). אפילה. אחרונה, כמו (שמות טו) כי אפילת הנה (תענית ו.). בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה. בכירה בז' במרחשון ובינונית בי"ז ואפילה בכ"ג, וכולהו הכי אלכתא יולה קרי לה (שם). אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו. דאמרינן בסמוך שליחת להתענות, והוא"ל וזמן שליחת בראש חדש הוא אין ליחידים להתענות. יחידים, חסידים (שם). ראשונה לישאל. לשאול מכלו ואילך ותן טל ומטר (שם). שלישית להתענות. אם לא ירדו גשמים עד זמן רביעה שליחת אפילו פעם אחת מתענין היחידים שני וחמישי ושני (שם). שירדו שבעה ימים זה אחר זה. שירדו גשמים עבשיו ולא פסקו עד יום שביעי וירדו ז' ימים זה אחר זה (שם). כר' יוסי. דאלינא דר' יוסי הכי הוו בין רביעה לאשונה ושניה לו שניה ושליחת, דראשונה בי"ז ושניה בכ"ג דהיינו ז' ימים עם שניס ימי רביעה, ומכ"ג עד ל' ז' ימים אלא יום רביעה אחרונה, דלכולהו תנאי לא הוי הכי, דלר"מ דאמר דאשונה בג' ושניה בז' ליכא בין זו לזו אלא תרבעה ימים, בין שניה לשליחת יש ד' ימים, ולר' יהודה בין לאשונה לשניה ד' ימים אבל בין שניה לשליחת יש ז' ימים (שם).

פירוש הרא"ש

הבכירה בג' בו'. וכולם במרחשון: היחידים. מ"מ שמיוחדים במעשיהם: רביעה ראשונה לשאול. שאם מתפללין ותן טל ומטר מוך מן הגולה: שלישית להתענות. אם לא ירדו גשמים: אמר ר' זירא לנודר. כדאמרי' במתני': ואמרינן עלה כו'. מיימי לאיה דאף לרשב"ג בעי זמן רביעה שניה בכל ענין דסלקא דעתך דאחרי אף בשאמר עד הגשם: כמאן כר' יוסי דאמר ראשונה בי"ז ושניה בכ"ג. והא דמצרך רשב"ג ירידת רביעה שניה לאו לנודר אלא שמתר אסור להלך בשביל הרשות. ומשני ההוא דאמר עד הגשמים: גמ' אדר הראשון כותב. בשטרות ובגיטין אדר הראשון: הא דידע דמעברא. כשהוא יודע שהיא מעוברת סתם אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור השנה הילכך כותבין אדר סתם ומתני' בשלא ידע בעבורה:

עין משפט נר מצוה

לו א ב מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יח: לז ג מיי' שם הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעי' ז:
לח ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ח וש"ס:
לט ה טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' ז בהג"ה וטוש"ע חו"מ סימן מג סעי' כח:
מ ו מיי' פ"י מהל' נדרים הל"ו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' מ [עור חו"מ סי' תמח]:

תוספות

מיתיבי איזהו זמנה של רביעה. כלומר לאשונה בשלשה במרחשון בינונית בו' אפילה פירוש אחרונה [בכ"ג] רבי יהודה אומר כו': אין היחידים מתענין. בפ"ק דתענית (דף י.) מפרש מאן יחידים רבנן מתענין ומתפללין שירדו גשמי': רביעה לאשונה לשאול. לומר ותן טל ומטר שלא בגולה ובגולה כמו אתן אין שואלין עד שעיס בתקופה: להתענות. אם לא ירדו: אלא שניה. למה החזרה ואמר רבי זירא לנודר שאם נדר עד הגשמים שניה קאמר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא כו' ובקשה לרבי זירא דאמר דברי הכל בין ת"ק בין רשב"ג דעד הגשם רביעה לאשונה קאמר והכא אומר עלה אתה מונה בהם באותן שבעה ימים וכרבי יוסי דאמר לעיל בי"ח בכ"ג דליכא אלא שבעה ימים ביניהם [וכרבי זירא] נמי אמר דשניה לנודר דמשמע דסתם דהכל שניו לנודר אף היכא דאמר עד הגשם. ומשני דאמר עד הגשמים וא"ת ורשב"ג אמאי נקט גשמים שירדו והא אף במתני' תנן עד שיגיע זמן של רביעה שניה וי"ל דנקט ירדו בשביעי רביעה לאשונה דדמפרש בפ"ק דתענית (דף ו.) לענין להלך בשבילי הרשות שהותרו בשירדו דוקא דבלא ירידה ולאי לא הותרו: אסור בה ובעיבורה. עד סופה דעיבורה הוי בכלל שנה ושנה: ר' יהודה אומר אדר לאשון כותב סתם אדר שני כותב תניין. וכו' יהודה: הא דידע דמעברא שתא. לאו קרי לאדר שני סתם ומתני' בשאינו יודע בעיבורה עד אדר ואדר לאשון מיקרי אדר:

1)עד ראש חדש אדר עד ראש חדש אדר ראשון עד סוף אדר עד סוף אדר ראשון כך היא עיקר הגירסא. וטעמא משום דאדר סתמא ראשון משמע. ואיכא דגרסי עד סוף אדר עד סוף אדר שני דמשמע ליה דשני אדרים כחדש אחד הן הילכך כי אמר עד ראש מתסר עד ראש חדש אדר ראשון וכי אמר עד סוף מיתסר עד סוף אדר שני: **גמ' אלמא סתמא דאדר ראשון הוא.** לגירסא קמא דכתיבנא במתניתין אתי שפיר דהא תנן דבין באומר עד ראש בין באומר עד סוף ראשון משמע. ולאידך גוסתא נמי נראה לי דהכי קאמר כיון דכחדש אחד חשיב להו תנא אלמא כל מנייניהו דאדרים לאדר ראשון הוו. ומני ר' יהודה היא דאמר אדר ראשון כותב סתם ואין הכי נמי אליביה דכשעומד בעשרה באדר שני אם רצה מונה לאדר ראשון אלא שכשהוא רוצה למנות לאדר שני כותב שני אבל כר"מ לא מתוקמא מתניתין דכיון דקאמר דסתם אדר שני משמע ולא ראשון אלמא [חדש] באפי נפשיה חשיב ליה 1): **והתניא.** בגיחותא: **מכלל דכרישא לא במעוברת עסקינן.** בתמיה. והא תנא עד ר"ח אדר ראשון דמשמע דאיכא שני אלא ודאי כולה במעוברת עסקינן מיהו רישא מיירי דלא ידע בעבורה הלכך כי אמר עד ר"ח אדר עד ר"ח אדר ראשון משמע דהא לא ידע דאיכא אדר שני וסיפא דקתני ואם היתה השנה מעוברת ה"ק שאם היה יודע בשעת נדרו שהיתה שנה מעוברת כי אמר עד אדר אדר שני משמע. ולאידך גוסתא דגרסינן במתני' עד סוף אדר עד סוף אדר שני קשה בעיני כיון דמוקמי' למתני' בדלא ידע דמעוברת שתא אמאי מתסר עד סוף אדר שני: **ולענין הלכה** כיון דקי"ל (עירובין מו:) דר' מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה נקטינן דסתמא דאדר ראשון משמע הילכך מי שעומד באדר שני וכותב אדר סתם השטר מוקדם ופסול דסתם אדר ראשון משמע הילכך צריך הוא שיכתוב באחד אדר שני ובאדר ראשון כותב סתם בין בגיטין בין בשטרות: **מתני' שלא נתכוון זה שלא עד שעה שדרך בני אדם לשתות יין.** דהיינו עד ליל הפסח דאזלינן בתר חומרא שלא נתכוון ליאסר גילוי הפסח ביין אע"פ שלפי לשון נדרו משמע דאסור בהא אמר עד שיהא: **עד שעה שדרך בני אדם לאכול בשר.** דהיינו ערב יום הכפורים כדתנן בפרק אותו ואת בנו (חולין פג.) ר' יוסי הגלילי אומר אף ערב יום"כ בגליל. והא עדיפא מקמייתא שהרי אינו מגיע איסורו עד הלוס וכי קתני עד לילי הלוס לאו דוקא שהרי אוכל הוא מבערב אלא עד סעודה של לילי הלוס קאמר: **שדרך בני אדם לאכול שוס בערב.** מתקנת עזרא: ולענין הלכה כתב הרמב"ן ז"ל דלית הלכתא לא כאבא ולא כברא דרבנן פליגי עלייהו דעד כאן לא סתם לן תנא לא נתכוון זה אלא במילתא דמוכח כדקתני סיפא בהיו מסרבין אי נמי כי הא דתנן לעיל (נה:) טען והזיע דמודו בה רבנן משום דאומדנא דמוכח הוא וכדפריסית בדוכתיה ומכי אודו ליה רבנן לר' יהודה בהני אתא איהו השתא ואוסיף אפילו בעודר עד שיהא פסח אע"פ שמשמע עד שיצא תולין בדבר להקל ואומרים שלא קבע לו זמן זה אלא כדי לקיים מצוה שעל היין בגיל זה ואתא בריה ואוסיף נמי דאפי' בשוס דליתיה אלא תקנת עזרא אומדין אותו בכך ואפשר נמי דאבא פליג על ברא מיהו רבנן ודאי לית להו לא כאבא ולא כברא ולא משמיטו תנא וסתיס כחמירתא אלא בקילתא והכי דלא להוסיף עלה ותנן נמי לעיל [פ.] עד הפסח אסור עד שיגיע עד שיהא אסור עד שיצא ומדלא הדר ותני קונם שאני אוכל ושאני הולך עד הפסח וקתני סתם ש"מ סיפא בתר רישא גרירא דקתני קונם יין אלמא קונם יין שאני טועם עד שיהא הפסח לרבנן עד שיצא הוא הילכך הלכתא כוותייהו עכ"ל ז"ל. אבל הרא"ה ז"ל כתב דהני נמי כיון דקתני להו גבי הלכתא פסיקתא דהייהו כולהו דיני דאומדנא דמייתי בתר הכי נמי הלכתא ניהו ואע"ג דתנן לעיל עד שיהא הפסח אסור עד שיצא אפשר דלא אקונם יין קאי ואי נמי אחרת דעלה קאי אגב גרדא דהני אחריני תנא עד הפסח דהתם לא אתא לאשמועינן [אלא] כוונת הלשון היאך הוא: **האומר לחבירו וכו' זהו כבודי.** וכיון דאומד מוכיח הוא שרי: **ר"מ אומר אסור עד שיתן.** והר"ה נמי דפליג אקמייתא דאסור עד שיטול והכי איתא בירושלמי (פ"מ ה"ז). כבר פרשתי משנה זו בפרק ארבעה נדרים (לעיל דף כד.) באריכה בס"ד: **נשאת אם בת אחותו.** משום דמצוה הוא כדאמרינן פרק הבא על יבמתו (יבמות סב:) הנושא את בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא ויי' יענה (ישעיה נח): **שלא נתכוון זה אלא לשם אכילה ושתיה.** ולא שיהא אסור בכניסת הבית וטעימת טיפת צונן: **תוספתא** (סוף פ"ד) היה מסרב בחבירו שיאכל אצלו במשתה ואמר קונם ביתך שאני נכנס תוך המשתה אסור אחר המשתה מותר:

הדרן עלך קונם יין

מא א טור"ל סי' רכ:
מב ב ג מיי' פ"ח מהל' נדרים הלי"ד סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רלג סעי' כ:
מג ד מיי' שם הל"ט וסמג שם טוש"ע יו"ד סי' ריח סעי' ג:
מד ה מיי' שם הל"י טוש"ע שם סעי' ד:

תוספות

עד ר"ח אדר הראשון. דסתם אדר הוא אדר הראשון: שלא נתכוון זה אלא עד שדרך בני אדם לשתות יין. דהייהו עד ליל הפסח דבליל פסח יש לנו לומר שלא אסר עצמו: עד שיהא הלוס. לוס דעשור: עד לילי הלוס. דהייהו סעודה של יום הכפורים דרגילין לאכול בשר כדאיתא בחולין (דף פג.) רבי יוסי הגלילי אומר אף ערב יום הכפורים בגליל: שדרך בני אדם לאכול שוס. דהייהו ליל שבת שהוא מתקנת עזרא שיאכלו שוס בע"ש: האומר לחבירו כו'. דבריס שבגב כי הני דמוכחי הויין דבריס ואע"פ שלא פירש כמו שפירש משכיון ליה: טוב אחד של מטין וכו'. הני תרי בני נתפרשו למעלה בפרק ארבעה נדרים (דף כד.): ר"מ אומר עד שיתן. אבל בריש אדם בא ונוטל דקאמר [אם] אין אתה בא ונוטל הוה רגילות שיאמר זה הוא כבודי והיתירא מעליא הוא אבל הכא אין רגילות לומר התקבלתי מאחר שמפלירו שיתן לבנו: נשאת בת אחותו. אורחא דמילתא נקט כדאמר (יבמות סב:) הנושא בת אחותו עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה: שלא נתכוון זה להכנס לביתו אלא לאכילה ושתיה סעודה גדולה שמפלירו בדבר: ס"והתניא. גיחותא. מכלל דרישא לא במעוברת בתמיה הא ודאי במעוברת איירי דהא קתני עד אדר ראשון אלא ודאי במעוברת וקשיא רישא אסיפא אלא רישא דלא ידע דמעוברת סיפא דידע דמעוברת ונדר עד אדר שני וקאמר דאדר סתם של מעוברת הייהו אדר שני דהדא העיטור אדר ראשון הוא ולא אדר שני תדע שהרי אדר הראשון משלגים יום שני מכ"ע ועוד דמגילה ופורים בשני אלמא ראשון מוקם העיבור:

הדרן עלך קונם יין

הגהות הב"ח

(א) במשנה עד שיהא הפסח אינו אסור אלא עד ליל פסח שלא נתכוון זה אלא עד שעה שדרך כל"ל: (ב) שם לאכול שום כל"ל ואות ב' נמחק: (ג) שם האומר לחבירו קונם שאתה נהנה לי עד: (ד) שם היו מסרבין בו לשתה: (ה) רש"י ד"ה אלא שמע וכו' הילכך אסור עד אדר הראשון:

מוסף רש"י

הרי זה יכול. המודר, להפר את נדרו. בעצמו, שלא על פי חכם. שיטול ומה לו המודר כלום אמרת. ליתן לנכר כך וכך אלא בשביל כבודי זהו כבודי. יותר שלא אקנה, שאיני צריך, וכאלו הותר הנדר (לעיל כד.). קונם שאת נהנית לי. קונם שהא עליך כל הנאה שתהנה ממני (גיטין עד:). אף זה. אם רצה המודר, יכול להפר את נדרו. יכול להמיר מאליו בלא שאלת התרת חכם (שם). ויאמר לו הרי אני כאילו התקבלתי. הריני מחזיק לך טובה כאילו התקבלתי ממך, לפיכך אינו נדר (לעיל כד.). היה מסרב. מפליר (סוטה יג: וגורס: היו מסרבין) שהיה מפלירו לאכול אצלו מעט (לעיל כא.). קונם לביתך שאני נכנס. שנדר שלא יכנס לביתו, טיפת צונן שאני טועם לך. שלא לאכול אצלו כלום (לעיל כא.). מותר כו' ולשתות ממנו צונן. אבל לא אכילה מרובה, שלא נתכוין זה. המסרב, אלא לשום אכילה ושתיה. מרובה שיסעוד אצלו הרבה, ולשון טיפת צונן לא נתכוין זה אלא לשתיה מרובה אבל לא שתיה שתיה מועטת (שם).

הדרן עלך קונם יין

פירוש הרא"ש

מבלל דרישא לא במעוברת עסקינן. אם כן מאי אדר ראשון דקתמר אלא ודאי ה"ק אם היה יודע שהיא מעוברת ורישא בדלא ידע:

הדרן עלך קונם יין

(ו) [מוספתא פ"ד], (ז) [לעיל כד.], (ח) [לעיל עד:], (ט) [לעיל כא.], (י) [לעיל כא., ומאמר], (יא) [לעיל כא., (יב) [שייך עוד לע"ל], (יג) ע"כ שייך לע"ל, (יד) שייך לרישא העמוד,